

**PALAMÓS**  
DESAPAREGUT

# PALAMÓS DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: abril del 2014

Primera reimpressió: novembre del 2017

© Alexandre Weltz i Gispert, dels textos

© Lucien Roisin, VEGAP (Barcelona 2014), dels drets de les fotografies de la pàgines 136, 140, 173 i 175

© Diversos autors, de les fotografies

© Editorial Efadós, d'aquesta edició

Carrer d'Edison, 3 · Nau A  
Polígon industrial les Torreneres  
08754 El Papiol (Baix Llobregat)  
Telèfon 93 673 12 12  
efados@efados.cat  
www.efados.cat

© Editorial Efadós, de la col·lecció  
Catalunya Desapareguda

Idea original, disseny i fotocomposició: Editorial Efadós

Assessorament lingüístic: Jordi Comasòlives Tantiñà

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - [www.cedro.org](http://www.cedro.org).

ISBN 978-84-15232-65-0

DL B 6460-2014

Imprès a Catalunya

# PALAMÓS DESAPAREGUT

Alexandre Weltz i Gispert

# Els RECORDS INESBORRABLES

Text d'Alexandre Weltz i Gispert, Antropòleg social i cultural

**L**a nostra història és rica i plena, més encara si ens remuntem als primers pobladors de Vila-romà i Palamós, malgrat tenir menys informació plausible com més enrere anem en el temps. El que coneixem del nostre passat ens arriba a través de documents escrits, registres, dibuixos, tradició oral, records, vestigis i les empremtes humanes inherents al territori. Tanmateix, amb l'aparició de la fotografia es va oferir l'oportunitat de veure el passat mitjançant imatges que ens parlen per si mateixes i ens revelen una informació molt valuosa per tal de contrastar i comprendre millor les transformacions sofertes al llarg dels anys. Certament, a les fotografies no hi veurem l'efecte que tingué la Carta Poble en la fundació reial de Palamós, ni les conseqüències de les guerres borbòniques, ni les epidèmies, però sí que hi podem observar l'evolució de la nostra societat des de finals del segle XIX fins a l'actualitat.

Les imatges captades per fotògrafs vocacionals ens permeten veure els canvis en les condicions de treball a les fàbriques de taps de suro, així com ens mostren les inquietuds socials i culturals dels treballadors que fundaven cooperatives, corals i societats d'esbarjo. Fou una època pròspera en la qual es crearen cobles i orquestres, s'actuava als teatres mentre els mestres educaven, a les acadèmies i a les escoles, transmetent coneixements i valors als joves estudiants. Aquells joves que jugaven i, alhora, promovien l'esport en diverses modalitats. Juntament amb aquell creixement cultural i industrial, també hi hagué un creixement material i urbanístic, construint-se fàbriques i edificis i fent arribar el tren, l'electricitat i l'aigua corrent a la vila. El far de sa Punta avisava als navegants nocturns mentre el port vell s'ampliava amb la construcció d'un moll nou. La flota pesquera augmentava gràcies a la incorporació del motor i l'arribada dels pescadors de la cala. El peix era subhastat cada dia, la carn i les verdures es venien a les parades del mercat setmanal que es feia al carrer Major. Palamós i Sant Joan es transformaven progressivament.



AUTOR: DESCONEGUT / FONTS: JOAN AYATS MASET

## EL MAR

La desapareguda platja de la Catifa, antigament de la Fontanella, perquè hi havia una font, en una imatge de principis del segle XX.



Malauradament fou també una època de canvis forçats de règim. Tal com la pluja apareix en un dia assolellat, l'aixecament militar feixista obligà la població a enfrontar-se entre si en una lluita fratricida. Palamós, una vila industrial i portuària, va patir nombrosos bombardeigs aeris i marítims, que van ensorrar les aspiracions endegades al llarg de les últimes dècades amb criteri i il·lusió. Aquesta contesa significà la fi d'una dinàmica social engrescadora i l'inici d'una dictadura repressora. Malgrat tot, la població va seguir treballant per refer-se en anys d'escassetat, tractant de recuperar l'esperança i tornar a gaudir del seu patrimoni natural, cultural i social.

Es visqueren transformacions tecnològiques i socials que oferien noves oportunitats. Les imatges en blanc i negre captades durant més d'un lustre passarien a tenir un regust arcaic i la societat, engegada pel color i els canvis de tendència, modificaria les antigues maneres de fer. Progressivament es va desfer el teixit industrial surotaper, el tren fou rellevat pel trànsit rodat, edificis emblemàtics, indrets i cales van desaparèixer i les entitats socials es despullaren del seu significat, obviant una època d'esplendor i vitalitat estroncada per la Guerra Civil. Els oficis tradicionals que s'aprenen de generació en generació

començaven a quedar en desús i, fins i tot, a desaparèixer. El conreu dels camps va perdre valor davant la febre urbanitzadora i del turisme. Fou així, amb una aposta pel creixement i desenvolupament de l'estat del benestar, que s'oblidaren moltes de les passes fetes i les lliçons apreses en el passat.

El rastre perdura, tot i haver-nos allunyat de les pròpies arrels, encara es pot recuperar l'enllaç amb el nostre passat. Si ens sorprenen fotografies en blanc i negre, relativament recents, llavors cal reflexionar sobre el vincle que tenim amb els nostres orígens, amb la nostra societat. Aquestes imatges ens transporten a una altra època, propera, de la qual ens hem distanciat massa, tal com si allò representat ja no formés part de nosaltres i hagués esdevingut un Palamós i un Sant Joan desapareguts, d'abans. Aquests records inesborrables, amb les transformacions sofertes, són també el nostre present. Actualment ens trobem amb el compromís col·lectiu d'agafar el testimoni, el relleu de l'ahir per fer-lo vigent avui, traslladant el tarannà, el coneixement i la il·lusió que empenyia els nostres avantpassats, per construir la societat de demà i, amb ella, la gent i els pobles que volem en el futur.

## EL POBLE I LA SEVA GENT

-----  
A la pàgina anterior, el campanar des del carrer dels Molins en una imatge de principis del segle xx. En aquesta pàgina, dones treballadores sortint de la fàbrica de suro Berthon i Delibes cap al 1910.



## PALAMÓS

La vila de Palamós, amb una àmplia badia i un port generós, ha estat sempre mirant al mar. Palamós fou fundat per ordre reial de Pere II, el 1279, precisament pel port natural que hi havia. Va créixer dins la zona emmurallada, però també cap al raval de mar i l'Arenal, a la platja. A finals del segle XIX, aquest era l'aspecte de Palamós.

AUTOR DESCONEGUT / Fons FAMILIA BRANDES-SCHERBNER





R. GASSÓ / Col·lecció particular PUIGROCHÈS

## ORÍGENS DE LA VILA

Des de ben antic es poblaren les Gavarres i el litoral. Al promontori de Castell hi ha restes d'un poblat iber indiget habitat entre els segles VI i I aC. Els romans també establiren vil·les romanes a la zona, fet constatat per troballes arqueològiques. Sant Joan de Palamós rebia el nom de *Vila-romà*.

## VILA-ROMÀ

La parròquia de Santa Eugènia de Vila-romà s'esmenta en documents del segle XII i estava formada principalment per masos. El 1277 Astruc Ravaia inicia les gestions amb el senyor de Sant Esteve de la Fosca per comprar-li part del territori i fundar-hi Palamós, que rebria els nous habitants mitjançant la Carta Poble.



LLORENÇ MASPERA / Fons LLORENÇ MASPERA COLLS

## DES DEL CAP GROS

En una vista general de Palamós des del cap Gros, als anys vint, es percep un Pedró poc edificat que conservava l'antic cementiri, malgrat que ja hi havia el nou. La cala de sota Pedró tenia al damunt la fàbrica del Convent, del senyor Martí Montaner, on hi hagué el segon convent dels Agustins.

AUTOR:DESCONEGUT / Fons FAMILIA ROMERO-ESTEVA



## DES DEL PEDRÓ

Una vista de Palamós des del Pedró permet veure el xalet del Pedró o de l'Americano, fet el 1914 per la família Camós. Aquesta és una de les edificacions que les famílies benestants es feien després d'haver fet fortuna a les Amèriques.

## ES MONESTRÍ

La desembocadura de la riera Aubi al collet des Monestrí era el límit natural amb Sant Antoni. Des del collet s'observen les cases del barri de la platja i el fum d'algunes xemeneies de les indústries sureres, que evidencia un treball constant.



AUTOR DESCONEGUT / Fons FAMÍLIA ROMERO-ESTEVA

J. GRANÉS / Fons ROSAVENTURA PUIG

